

MARIA WTORKOWSKA

(POZA)FORMALNE KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE
W ZAKRESIE JĘZYKA POLSKIEGO, POLSKIEJ LITERATURY
I KULTURY NA GRUNCIE SŁOWEŃSKIM

WPROWADZENIE

Nauczanie języka polskiego, polskiej literatury i kultury ma w Słowenii długą i bogatą tradycję¹. Choć współistnienie narodu słoweńskiego w ramach dużych struktur państwowych (Austro-Węgry, Królestwo Serbów, Chorwatów i Słoweńców, Jugosławia) nie sprzyjało wytworzeniu silnej polsko-słoweńskiej więzi historycznej, to kontakty polsko-słoweńskie, sięgające drugiej połowy XVIII wieku, a żywiej rozwijające się w wieku XIX², zaowocowały w roku 1910 utworzeniem Towarzystwa Przyjaciół Narodu Polskiego (*Društvo prijateljev poljskega naroda*)³, które powstało z zamiarem, by „v ožjem

Dr hab. MARIA WTORKOWSKA, prof. UL – Uniwersytet w Lublanie, Wydział Filozoficzny, Instytut Sławistyki, Katedra Polonistyki; e-mail: mariazofia.wtorkowska@ff.uni-lj.si; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9317-2490>.

¹ Geneza polsko-słoweńskich związków sięga początku XV w. – Anna Cylejska była drugą żoną Władysława Jagiełły (Lukanc, Fugger Germadnik). Temat stosunków polsko-słoweńskich oraz lektoratu języka polskiego i polonistyki na Uniwersytecie w Lublanie poruszali m.in. Nikolaj Jež („Polonistika”; „Oddelek za slavistiko”; „Lovrov venec”), Božena Ostromęccka-Frączak („Czterdziestolecie”; „Lektorat języka polskiego”; „Promocja języka”; „Tradycja sięgająca XV wieku”), Maria Wtorkowska („New programs”; „Polonistyka”; „Od lektorata”; „Mesto poljščine”).

² O relacjach między dwoma poetami romantycznymi Prešernem i Mickiewiczem oraz działalności Matii Čopa w Galicji (Matija Čop (1797-1835) – nauczyciel licealny we Lwowie, przybliżył France Prešernowi poezję Adama Mickiewicza) i Emila Korytki w Krainie (Emil Korytko (1813-1839) – polski etnograf, zesłany do Lublany, uczył języka polskiego France Prešerna) pisali m.in. Nikolaj Jež („Emil Korytko”; „Podoba”), France Kidrič („Paberki”), Božena Ostromęccka-Frączak („Iz našega”), Tone Pretnar (*Mickiewicz; Prešeren*), Marija Stanonik i Nikolaj Jež („Nekaj folklornih zapiskov”) oraz Rozka Štefan („Mickiewicz in Čop”; „Prešeren”; „Matija Čop”; „Nov prispevek”).

³ W odpowiedzi na powstanie tego towarzystwa w Słowenii – 30 kwietnia 1911 r. – założono w Krakowie Towarzystwo Przyjaciół Jugosłowian (*Društvo prijateljev Jugoslovanov*), co jest świadectwem żywej współpracy między narodem polskim i słoweńskim w tamtym czasie (Lenard 1).

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użyte niekomercyjnie – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

krogu zbrati ljudi in dati slovenski mladini priložnost, da se uči poljskega jezika”⁴ (Lenard 1). W ramach towarzystwa, kierowanego przez Rudolfa Molè⁵, które aktywnie działało w latach 1932-1936, organizowano okazjonalne kursy języka polskiego, prowadzone przez Słoweńców studiujących bądź działających w Polsce: Vojeslava Molè⁶, France Vodnika⁷ i Tine Debeljaka, umacniając w ten sposób przyjacielskie i kulturalne więzi między obu narodami oraz szerząc zainteresowanie językiem polskim, polską literaturą i kulturą. Załączek słoweńskiej polonistyki na poziomie szkolnictwa wyższego stanowił cykl wykładów o poezji Młodej Polski, wygłoszony w roku akademickim 1921/1922 przez pierwszego profesora literatur słowiańskich na Uniwersytecie w Lublanie Ivana Prijateljja („Poezija ‘Mlade Poljske’”) oraz obrona w roku 1935 polonistycznej dysertacji Tine Debeljaka *Reymontovi ‘Kmetje’* na temat *Chłopów* Władysława Reymonta w świetle krytyki literackiej. Obiecujące początki, przede wszystkim współpracę pomiędzy polskimi i słoweńskimi intelektualistami, przerwał wybuch II wojny światowej, a Towarzystwo Przyjaciół Narodu Polskiego przestało istnieć w 1941 r.⁸ W drugiej połowie XX wieku i na przełomie XX i XXI wieku wzajemne kontakty systematycznie wzrastają i umacniają się.

Kontynuacją bogatych kontaktów i nową formą podtrzymywania więzi polsko-słoweńskich było ustanowienie w 1947 r. lektoratu języka polskiego w Instytucie Języków i Literatur Słowiańskich na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Lublanie⁹. Pierwszą krajową lektorką języka polskiego była Rozka Štefan¹⁰, wybitna tłumaczka literatury polskiej na język sło-

⁴ Tłum.: „zebrać ludzi w wąskim gronie i dać słoweńskiej młodzieży możliwość nauki języka polskiego”.

⁵ Rudolf Molè (1883-1969) – sławista i tłumacz na język słoweński m.in. powieści *Ogniem i mieczem* (*Z ognjem in mečem* 1923) i *Potop* (1926-1928) Henryka Sienkiewicza.

⁶ Vojeslav Molè (1886-1973) – historyk sztuki, profesor na Uniwersytecie Jagiellońskim, pisał artykuły o polskiej sztuce i literaturze do słoweńskich gazet.

⁷ France Vodnik (1903-1986) jest autorem m.in. słownika polsko-słoweńskiego (*Poljsko-slovenski slovar*) z 1977 r.

⁸ W 1997 r. powstało Towarzystwo Przyjaźni Słoweńsko-Polskiej (*Društvo slovensko-poljskega prijateljstva*) z siedzibą w Lublanie, jego przewodniczącym jest pediatra Janusz Klim.

⁹ (Oddelek za slovanske jezike in knjževnosti), Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; dalej: WF UL.

¹⁰ Rozka Štefan (1913-2011) była nauczycielką kilku pokoleń słoweńskich polonistów, wybitną znawczynią literatury polskiej, tłumaczką *Pana Tadeusza* oraz wielu innych utworów polskich poetów i pisarzy, autorką przeglądu historii literatury polskiej (*Poljska knjževnost*) i podręcznika języka polskiego *Učbenik poljskega jezika* napisanego z Władysławem Łaciakiem, laureatką nagrody im. Antona Sovre (2001) – najważniejszego słoweńskiego wyróżnienia za twórczość przekładową – uhonorowaną najwyższymi polskimi, słoweńskimi i jugosłowiańskimi odznaczeniami.

weński¹¹. Od 1963 r. jej pracę wspomagali lektorzy zagraniczni delegowani na podstawie dwustronnych umów o współpracy kulturalnej z różnych polskich ośrodków uniwersyteckich, co jest praktykowane do dzisiaj. Funkcję lektora języka polskiego, a następnie wykładowcy i starszego wykładowcy przejął w 1977 r. uczeń Rozki Štefan – Nikolaj Jež¹², podobnie jak ona laureat nagrody im. Antona Sovre za tłumaczenia prozy Gombrowicza i Kapuścińskiego (2000), wielokrotnie odznaczany również za szerzenie kultury polskiej. Nikolaj Jež ze współpracownikami podjął też starania, aby na WF UL polonistyka zaistniała jako samodzielny kierunek studiów. Przełomowym wydarzeniem dla rozwoju lublańskiej slawistyki było utworzenie w ramach Instytutu Sławistyki trzech katedr: Katedry Języka i Literatury Czeskiej, Katedry Języka i Literatury Polskiej i Katedry Języka i Literatury Słowackiej. W następstwie decyzji słoweńskiego Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego o powstaniu bohemistyki, polonistyki i słowacyztyki jako odrębnych kierunków studiów, WF UL w roku akademickim 2004/2005 po raz pierwszy przeprowadził rekrutację na te kierunki. Uroczyste otwarcie nowych katedr i nowych kierunków studiów odbyło się 7 października 2004 r. Od roku akademickiego 2004/2005 polonistyka funkcjonuje jako kierunek studiów na trzech stopniach kształcenia: w ramach studiów licencjackich, magisterskich i doktorskich.

Lektorat języka polskiego zawsze cieszył się wśród słoweńskich studentów WF UL dużą popularnością. Uczestnikami lektoratu byli nie tylko studenci slawistyki i słowenistyki, dla których był przedmiotem fakultatywnym, lecz także pozostali studenci i pracownicy WF UL, obcokrajowcy odbywający studia w Lublanie w ramach różnych międzynarodowych wymian stypendialnych, jak również chętni spoza uczelni, m.in. dzieci przedstawicieli Polonii słoweńskiej, w tym studenci innych kierunków na innych wydziałach UL oraz Słoweńcy, którzy z różnych, głównie sentymentalnych względów pragnęli poznać język polski. Lektorat pełnił zatem różnorakie funkcje. Uczęszczający nań studenci uczyli się języka polskiego, ale też zdobywali wiedzę o polskiej literaturze, kulturze i historii; lektorzy motywowali ich i zachęcali do tłumaczeń, mogli też wyjeżdżać do Polski na kursy języka, literatury i kultury polskiej w ramach szkół letnich. Należy podkreślić, iż to

¹¹ O Rozce Štefan dotychczas pisali: Jože Koruza („Rozka Štefan”), Nikolaj Jež („Življenski jubilej”; „Ob osemdesetletnici”; „Prevajalka”), Anna Muszyńska („Polskość”), Božena Ostromečka-Fračzak („Nestorka”), Božena Tokarž („Wspomnienie”), Maria Wtorkowska („Rozka Štefan”), Maria Wtorkowska i Ana Žabkar Šalić („Rozka Štefan”).

¹² Przegląd kariery naukowej Nikolaja Ježa znajdziemy m.in. w artykule Any Žabkar Šalić („Niko Jež”).

właśnie w ramach zajęć lektoratowych na uczelni, ówczesnym jedynym miejscem kontaktu z językiem polskim, do którego byli odsyłani zainteresowani, została zauważona potrzeba kształcenia w zakresie języka polskiego ludzi młodych mających polskie korzenie, co najpierw zaowocowało włączaniem Polonusów do grup lektoratowych, a także dodatkowymi, nieodpłatnymi spotkaniami językowymi lektorów języka polskiego, delegowanych z Polski, z zainteresowanymi, a w późniejszym czasie stało się zaczynem do regulacji przepisów dotyczących lektoratów i ich uczestników w ramach wydziału i uniwersytetu.

1. KSZTAŁCENIE POZAFORMALNE W ZAKRESIE JĘZYKA POLSKIEGO W SŁOWENII

Obecne czasy, obfitujące w ustawiczne zmiany spowodowały przesunięcie akcentu z formalnych postaci i metod kształcenia i uczenia się na uczenie się pozaformalne i okazjonalne, które jest widoczne – jak twierdzi m.in. Vidmar (17) – zwłaszcza u osób dorosłych, ale coraz częściej również u dzieci i młodzieży. Kształcenie to – według Jadwigi Kędzierskiej – „ogół zjawisk i procesów stwarzających warunki dla wszechstronnego rozwoju umysłowego człowieka. Oznacza to nabywanie przez niego wiedzy, poglądów, przekonań na temat ludzi, ich dzieł, świata, w którym żyją, możliwości zmieniania otaczającej go rzeczywistości oraz samego siebie, gotowości do podejmowania działań intelektualnych i praktycznych, a także dążenie do rozwijania swoich zainteresowań, zdolności i uzdolnień” (Kędzierska 858). Obecnie wyróżnia się w literaturze przedmiotu trzy podstawowe typy systemów kształcenia: kształcenie formalne, pozaformalne i nieformalne. Edukacja formalna, zwana też szkolną (ang. *formal education*) to edukacja instytucjonalna, zorganizowana hierarchicznie, chronologicznie oceniana, to „system oparty na stałych pod względem czasu i treści formach nauki prowadzący od nauczania początkowego do uniwersytetu i włączający obok kursów wykształcenia ogólnego, wiele programów specjalnych oraz instytucji stacjonarnego kształcenia technicznego i zawodowego” (Okoń 147-148). Program nauczania określany jest tu odgórnie i ściśle obowiązuje zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Istotną cechą stanowi fakt, że edukacja formalna kończy się uzyskaniem świadectwa, certyfikatu czy dyplomu (Malewski 57; Sławiński 15), za pomocą których potwierdzamy uzyskaną wiedzę. Edukacja pozaformalna (ang. *non-formal education*) jest edukacją poza ustawowym

kształceniem formalnym, zatem pozaszkolną, nieszkolną, choć zorganizowaną i świadomą. Jako forma kształcenia uzupełniającego, dodatkowego i dobrowolnego, przy szczególnej roli nauczyciela jako nosiciela odpowiedzialności za zorganizowany sposób przekazywania wiedzy, co podkreśla m.in. D.W. Livingstone (2), zaspokajają szerokie spektrum potrzeb edukacyjnych. Są to m.in. warsztaty, kursy, szkolenia, seminaria. Edukacja nieformalna¹³, incydentalna (ang. *informal education*) jest niezorganizowana, niesystematyczna, niezamierzona, oparta na samokształceniu, codziennym doświadczeniu i wpływie otoczenia, bez ocen i nauczyciela (Pełech).

Wielu autorów podkreśla znaczenie kształcenia ustawicznego, zwanego również edukacją całożyciową, uczeniem się przez całe życie, całożyciowym uczeniem się¹⁴ (*lifelong learning*), od którego w ostatnim czasie uzależnia się też odniesienie sukcesu na rynku pracy (por. Frączek 104; Wilczek 289; Keleva; Michułka; Muršak i Vidmar) i w formułę którego wpisują się pozaformalne praktyki kształcenia językowego. Jak pisze Edmund Trempała (98) „[e]dukacja nieszkolna [czyli nieformalna w najszerszym znaczeniu tego słowa – M.W.], to wielki i bardzo różnorodny obszar instytucji, stowarzyszeń, bodźców i impulsów informacyjnych oraz sytuacji edukacyjnych ogarniających dzieci i młodzież (a także dorosłych) w środowisku pozaszkolnym”, w tym dziś przede wszystkim Internet.

W niniejszym tekście pojęcie edukacji pozaformalnej rozumiem jako zorganizowaną formę kształcenia, poza ramami oficjalnego systemu edukacji (Marcinkiewicz 47), która uwzględnia potrzeby różnych grup docelowych, określa swoje cele, przeznaczona jest dla konkretnej kategorii osób, charakteryzuje się elastycznością w organizacji pracy. W edukacji pozaformalnej podkreśla się miejsce ucznia w centrum procesu nauczania oraz przydatność kształcenia (Pełech). Kształcenie omawianego typu nie powoduje zmiany w poziomie wykształcenia (Sławiński 16).

Niektóre propozycje kształcenia, proponowane w ramach WF UL, zaliczają się do edukacji pozaformalnej, pozaszkolnej, ponieważ w większości przypadków chodzi o kursy i warsztaty językowe, w których udział jest do-

¹³ Określenie *edukacja nieformalna* w literaturze kojarzone jest i odnoszone czasem do obu jej typów: kształcenia pozaformalnego i incydentalnego (por. Okoń). Przez edukację nieformalną rozumiem w niniejszym tekście edukację incydentalną, całożyciową.

¹⁴ Niektórzy badacze zwracają uwagę na różnice w rozumieniu często utożsamianych terminów *edukacja*, *kształcenie* i *uczenie (się)*, *nauczanie*. Uczenie się jest często niezaplanowane, spontaniczne, edukacja zaś jest zaplanowana, z czego wynika świadomość jej celów, metod i treści (Aleksander 866, Muszyński 80-81, Stęchły).

browolny¹⁵. Centrum Szkoleń Pedagogicznych¹⁶ (słoweń. Center za pedagoško izobraževanje), działające w ramach WF UL, przy współudziale pracowników Katedry Polonistyki oferuje możliwość odpłatnego całorocznego kursu języka polskiego dla chętnych studentów i doktorantów Uniwersytetu w Lublanie, uczniów szkół średnich oraz innych osób spoza uczelni w wymiarze 60 godzin¹⁷, a także możliwość (nie obowiązek) przystąpienia do egzaminu oraz otrzymania zaświadczenia o znajomości języka polskiego na poziomie A1, A2, B1, B2, C1, z ich zróżnicowaniem w obrębie grup¹⁸. W ofercie CSP WF UL znajduje się od niedawna odpłatna Letnia Szkoła Języków Słowiańskich, w tym języka polskiego, organizowana na przełomie czerwca i lipca w wymiarze 30 godzin. Celem kursów letnich¹⁹ jest promowanie wielojęzyczności i integracji językowej poprzez realizację dydaktycznej zasady wielojęzyczności. W każdej grupie językowej, w kontekście podejścia pluralistycznego, część czasu poświęca się na integrację między językami na poziomie słownictwa, struktur, umiejętności, strategii uczenia się i kultur, podczas gdy reszta godzin jest podzielona między wybrane języki, które są w ten sposób również uczone oddzielnie. Podobnie od dwóch lat CSP organizuje z okazji Europejskiego Dnia Języków krótki kurs języka polskiego. Z tej samej okazji odbywają się także pokazowe lekcje języka polskiego w szkołach podstawowych i średnich²⁰.

Warto podkreślić, że lublańska polonistyka znacznie przyczynia się do szerzenia języka polskiego i polskiej kultury wykraczając poza program studiów, m.in. (współ)organizując Narodowe Czytanie, wystawy (np. Czuła narratorka – Współczesne polskie autorki w przekładach na język słoweński), wieczory filmowe, w tym coroczny wieczór filmu krótkometrażowego, z napisami w języku słoweńskim tłumaczonymi przez studentów polonistyki,

¹⁵ Czasem jest to sprzeczne z przyjętą nazwą, por. Letnia Szkoła Języków Słowiańskich.

¹⁶ Dalej: CSP.

¹⁷ Wymóg określonej liczby zainteresowanych – minimum 3 osoby.

¹⁸ Są to grupy: początkowa, kontynuująca, uzupełniająca, konwersacyjna, zaawansowana (A1, A2.1, A2.2, B1.1, B.1.2, B2.1, B2.2, B1/B2, B2/C1).

¹⁹ W 2022 roku uruchomiono szkoły letnie dla języków słowiańskich, romańskich, bałkańskich, azjatyckich, germańskich i klasycznych.

²⁰ Od 2022 roku na stronach internetowych WF UL jest aktywna zakładka z propozycjami lekcji pokazowych wybranych języków obcych, w tym polszczyzny, gdzie nauczyciele słoweńskich szkół podstawowych i średnich mogą skorzystać z wybranych ofert lekcji i zamówić ich przeprowadzenie. Lekcje pokazowe są organizowane często na życzenie uczniów nie tylko w zakresie obowiązkowego procesu dydaktycznego, lecz także w ramach kółek zainteresowań, czasem w soboty, dla uczniów chętnych bądź uzdolnionych; udział w nich jest wtedy dobrowolny.

Targi Książki Akademickiej Liber.ac, wieczory literackie, np. coroczny Wieczór Słowiański, wieczory bożonarodzeniowe.

Niektóre komercyjne szkoły językowe w Lublanie – jeśli są chętni – oferują naukę języka polskiego, głównie na poziomie podstawowym (komunikacyjnym), najczęściej są to zajęcia indywidualne, na które zgłaszają się pojedyncze osoby, np. biznesmeni. Są to kursy na życzenie, a ilość zajęć jest uzależniona od woli i potrzeb kursanta²¹.

W Słowenii działa Towarzystwo Sportowe „Pajki”, założone przez rodzinę polsko-słoweńską, które latem 2019 r. pod patronatem Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Fundacji „Wolność i Demokracja” oraz Ambasady RP w Lublanie, w miejscowości Planina pri Jezeru zorganizowało po raz pierwszy obóz dla dzieci i młodzieży, których wspólnym doświadczeniem jest życie na styku dwóch kultur i języków. Młodzi uczestnicy tego obozu podczas górskich wędrówek, najbardziej rozpowszechnionego w Słowenii rodzaju aktywności w wolnym czasie²², mogli pogłębiać znajomość języka polskiego oraz polskiej kultury i historii w formie zabawy²³. Przedstawione kursy i lekcje pokazowe są przykładem dobrych praktyk w zakresie kształcenia pozaformalnego.

2. WARSZTATY JĘZYKA POLSKIEGO I WIEDZY O POLSCE DLA MŁODEJ POLONII W SŁOWENII

Podczas różnych spotkań (okolicznościowych i mniej formalnych, np. pikników), integrujących słoweńskie środowisko polonijne, organizowanych przez Ambasadę Rzeczypospolitej Polskiej w Lublanie coraz częściej rodzice, ale także małżonkowie czy partnerzy pozostający w związkach mieszanych, polsko-słoweńskich, zapytywali o możliwości kształcenia swoich dzieci w duchu dwu- czy wielojęzyczności, zatem pobierania nauki języka polskiego w kraju ich obecnego pobytu – w Słowenii. Podobne pytania otrzymywali również pracownicy naukowo-dydaktyczni lublańskiej polonistyki. W ten sposób obie placówki odnotowały potencjalne zainteresowanie (i popyt) na

²¹ Szkoły te często zwracają się do pracowników lublańskiej polonistyki z prośbą o polecenie osób ze znajomością języka polskiego gotowych do podjęcia się pracy lektora, dlatego najczęściej uczą tam absolwenci lub studenci studiów magisterskich i doktorskich lublańskiej polonistyki.

²² Por. artykuł na temat sposobów spędzania wolnego czasu przez Słoweńców (Wacławek i Wtorkowska).

²³ Podobne przedsięwzięcia odbyły się w miejscowości Paški Kozjak (2022) i Zgornje Gorje (2023).

naukę języka polskiego. Na zajęcia języka polskiego, kiedy był on prowadzony w ramach lektoratu na WF UL, uczęszczały często osoby mające polskie korzenie i szukające kontaktu z językiem polskim oraz pragnące rozwijać i pogłębiać jego znajomość. Odpowiedzią na potrzeby Polonii słoweńskiej na stałe lub czasowo mieszkającej w Słowenii, związane z brakiem szkoły polonijnej²⁴, było zorganizowanie przez Ambasadę RP w Lublanie, przy wsparciu polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, warsztatów języka polskiego i wiedzy o Polsce dla młodej Polonii w Słowenii prowadzonych przez pracownice Katedry Polonistyki WF UL (Polki, polonistki), w tym jedną skierowaną na polonistykę na stanowisko lektora języka polskiego przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej (NAWA).

Zorganizowane po raz pierwszy w maju 2019 roku warsztaty językowe dla dzieci i młodzieży cieszyły się dużym zainteresowaniem zarówno rodziców, jak i samych uczących się, dlatego przygotowano ich drugą²⁵ (2021), trzecią (2022) i czwartą (2023) edycję²⁶. Na warsztaty wpłynęło pięćdziesiąt zgłoszeń dzieci i młodzieży w wieku od 4 do 18 lat. Zajęcia pierwszej edycji były prowadzone dzięki uprzejmości pracowników wydziałów w wynajętych salach WF i WPT²⁷ UL, a drugiej, trzeciej i czwartej edycji w salkach katechetycznych przy kościele parafialnym w Lublanie, gdzie pracuje polski ksiądz, Andrzej Goska. Na zajęcia przygotowywane są autorskie materiały nauczania, a także korzysta się z nieodpłatnych zasobów edukacyjnych w formie wybranych tematów z podręczników i ćwiczeń opracowanych w ramach środków Senatu w zakresie pomocy Polonii i Polakom za granicą, które stanowią doskonałe wsparcie w prowadzeniu zajęć. Warto podkreślić, że nauczyciele w tego typu kształceniu (pozaformalnym) występują w roli partnera, przyjaciela, są otwarci na sugestie uczniów, zmotywowanych głównie wewnątrz-

²⁴ Warto dodać, że jeśli jest zapotrzebowanie (są chętni uczniowie), znajdujące się w Lublanie Liceum Bežigrad (oddział międzynarodowy) organizuje kurs z literatury polskiej dla osób przystępujących do międzynarodowej matury z języka polskiego. Zajęcia prowadzone są przez pracownika lublańskiej polonistyki, mają charakter seminaryjno-konsultacyjny i odbywają się regularnie raz w tygodniu.

²⁵ Druga edycja warsztatów była pierwotnie zaplanowana na wiosnę 2020 roku, kiedy to pandemia COVID-19 uniemożliwiła ich realizację.

²⁶ Część dzieci korzysta również z kształcenia na odległość organizowanego przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (ORPEG) w ramach uzupełniającego lub ramowego planu nauczania w szkole podstawowej (Szkoła Podstawowa im. Komisji Edukacji Narodowej) i liceum ogólnokształcącym (Liceum Ogólnokształcące im. Komisji Edukacji Narodowej). www.orpeg.pl/. Dostęp 13.07.2022.

²⁷ Wydział Przyrodniczo-Techniczny (słoweń. Naravoslovnotehniška fakulteta) UL.

nie²⁸, zróżnicowanych pod względem wieku, wiedzy, zainteresowań, potrzeb oraz wartości i tła kulturowego – program nauczania jest w tym przypadku niestały i elastyczny, zajęcia muszą być zatem dobrze zaplanowane, dostosowane do zróżnicowanych potrzeb i wymagań uczniów. Nauczanie przebiega jako interakcja z grupą i opiera się na współpracy. Często jest to wspólne uczenie się nauczyciela i uczniów, którzy chętnie dzielą się swoimi doświadczeniami, wartościami, związanymi z konkretnymi, rzeczywistymi sytuacjami życiowymi, wynikającymi z różnorodnego tła kulturowego, w jakim wzdawali (np. doświadczenia związane z obchodzeniem świąt wielkanocnych i bożonarodzeniowych). Metoda nauczania oparta jest głównie na aktywnym uczestnictwie, gdzie zaczyna się od zajęć praktycznych, ćwiczeń, a później przechodzi do teorii. Kształcenie pozaformalne nie jest sekwencyjne, zatem na warsztatach opracowuje się różnorodne konkretne tematy i w odniesieniu do nich rozwija wiedzę, umiejętności i postawy ucznia. Uczestnicy warsztatów nie otrzymują zaświadczeń potwierdzających uzyskaną wiedzę, choć – jak w przypadku innych form edukacji pozaformalnej, np. szkoleń czy kursów – mogą (na życzenie) otrzymać potwierdzenie udziału w zajęciach, ale nie będą one wystawione przez oficjalną, zarejestrowaną instytucję edukacyjną, lecz przez organizatorów warsztatów.

Kursanci zostają podzieleni na cztery około dziesięcioosobowe grupy w zależności od konkretnych zgłoszeń na poszczególne edycje. Kryterium podziału stanowi najczęściej wiek oraz znajomość języka polskiego. Ponad 90% uczestników warsztatów to osoby mające polskie (lub częściowo) polskie pochodzenie z różną znajomością języka polskiego. Część zainteresowanych stanowią dzieci z rodzin polskich, słoweńskich, polsko-słoweńskich, też polsko-niemieckich lub innych rodzin mieszanych (np. rodzina słoweńsko-grecka, słoweńsko-litewska, słoweńsko-wenezuelska), których rodzice, niemający polskich korzeni, pracowali zawodowo przez określony czas w Polsce²⁹ lub których jeden z rodziców ma polskie pochodzenie. W większości takich przypadków w trakcie zajęć bardzo pomocne, a czasem wręcz

²⁸ Podstawowa motywacja to możliwość porozumienia się z członkami rodziny i rówieśnikami. Dzieci biorące udział w warsztatach zazwyczaj utrzymują kontakt z bliższą i dalszą rodziną oraz przyjaciółmi i (nie)znajomymi z Polski, odwiedzając ich lub (częściej) kontaktując się z nimi za pomocą mediów społecznościowych lub na czacie w grach.

²⁹ Warto podkreślić, że są to rzadkie zachowania rodziców niemających polskich korzeni, których dzieci często urodziły się i/lub mieszkały przez pewien czas w Polsce, podczas gdy oni podjęli (lub jedno z rodziców podjęło) tam czasowe zatrudnienie. Pragną oni, by ich dzieci kontynuowały i rozwijały znajomość języka polskiego w Słowenii, zdobywając najczęściej drogą kształcenia nieformalnego lub (rzadziej) edukacji formalnej (polskiej i międzynarodowej) w Polsce.

konieczne, wydaje się wykorzystanie przekładu dydaktycznego. Ponieważ znaczna większość dzieci to osoby mieszkające w Słowenii na stałe i uczęszczające do szkół słoweńskich, w grupie starszej uzasadnione wydaje się porównywanie polskich wyrazów, zjawisk gramatycznych czy konstrukcji składniowych właśnie z systemem słoweńskim w celu uświadamiania podobieństw i różnic oraz zapobiegania błędom językowym wynikającym z interferencji lub wyeliminowania już istniejących.

PODSUMOWANIE

Jak twierdził już Arystoteles, wszyscy ludzie z natury pragną wiedzy. Dla człowieka – szczególnie w ostatnich latach szybkiego rozwoju technologii – ważne jest, aby cały czas rozwijać swoje umiejętności oraz podnosić kwalifikacje, także w zakresie kształcenia językowego. W ten sposób stajemy się również bardziej atrakcyjni na rynku pracy. Dynamicznie rozwijający się świat spowodował przesunięcie akcentu z formalnych struktur i metod kształcenia i uczenia się na uczenie się pozaformalne i okazjonalne (zob. Vidmar 17). Uczelnie wyższe odgrywają dużą rolę także w propagowaniu kształcenia pozaformalnego w zakresie nauczania języków (też polskiego), a zalet takiej edukacji jest wiele. Dzięki niej rozwijamy swoje wartości, umiejętności i kompetencje, zdobywamy wiedzę poprzez praktykę. Dobrowolne uczestnictwo w kursach czy warsztatach jest gwarantem naszego zaangażowania, a im bardziej jesteśmy zaangażowani i mamy większy wpływ na proces uczenia się, tym lepsze odnosimy rezultaty. Wszystko to wymaga właściwej i porównywalnej oceny i wartościowania, zarówno dla potrzeb zatrudnienia i rynku pracy, jak i dla potrzeb rozwoju osobistego i kariery zawodowej.

Słoweńska Polonia, w tym dzieci, młodzież, ich rodzice i nauczyciele, wyrażają chęć udziału w kolejnych edycjach warsztatów języka polskiego i wiedzy o Polsce, mamy zatem nadzieję na ich kontynuację, gdyż stanowią one przykład dobrej praktyki pozaformalnego kształcenia językowego za granicą. Publiczne nieuznawanie osiągnięć edukacyjnych zdobytych w kształceniu pozaformalnym nie stanowi tutaj przeszkody, gdyż rodzice koncentrują się na konkretnych umiejętnościach, które opanowały ich dzieci, a nie na formalnych nazwach instytucji.

Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem Henry'ego Forda, że „[k]ażdy, kto przestaje się uczyć, jest stary, bez względu na to, czy ma 20 czy 80 lat.

Kto kontynuuje naukę – pozostaje młody. Najwspanialszą rzeczą w życiu jest utrzymywanie swojego umysłu młodym³⁰, zatem pozostajmy młodzi, korzystając z możliwości, jakie przynoszą nam dzisiaj różnorodne i bogate formy kształcenia pozaszkolnego.

BIBLIOGRAFIA

- Aleksander, Tadeusz. „Kształcenie dorosłych”. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. Tadeusz Pilch, t. II, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2003, ss. 866-870.
- Debeljak, Tine. *Reymontovi 'Kmetje' v luči književne kritike: inauguralna disertacija*. Papirnica Vera Remec, 1936.
- Frączek, Piotr. „Edukacja formalna i pozaformalna w procesie profesjonalizacji pracowników społecznych”. *Edukacja – Technika – Informatyka*, nr 3(25), 2018, ss. 103-113.
- Jež, Niko. „Življenjski jubilej Rozke Štefanove”. *Jezik in slovstvo*, nr 29, cz. 2-3, 1983, ss. 103-104.
- Jež, Niko. „Emil Korytko and Kopitar”. *Etnološka stičišča*, nr 1, 1988, ss. 29-32.
- Jež, Niko. „Ob osemdesetletnici Rozke Štefan”. *Jezik in slovstvo*, nr 39, cz. 7-8, 1993, ss. 329-331.
- Jež, Niko. „Polonistika”. *Enciklopedija Slovenije*, t. 9, Mladinska knjiga, 1995, ss. 123-124.
- Jež, Niko. „Prevajalka Rozka Štefanova”. *Prevod uglasbenih besedil. Prevod trubadurske lirike. 24. Prevajalski zbornik*, red. Tone Smolej, Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 1999, ss. 176-190.
- Jež, Niko. „Oddelek za slavistiko”. *Zbornik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani 1919-2009*, red. Valentin Bucik, Andrej Černe, Martin Germ, Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2009, ss. 397-406.
- Jež, Niko. „Lovorov venec zmage in žalost zmagoslavja: Tine Debeljak in slovenska polonistika v diaspori”. Wierzyński, Kazimierz: *Olimpijski venec. Gradivo za bibliografijo Tineta Debeljaka*. Muzejsko društvo, Knjižnica Ivana Tavčarja, 2009, ss. 73-98.
- Jež, Niko. „Podoba Emila Korytko v slovenski kulturni zgodovini. V iskanju zgodbe Poljaka v izgnanstvu: Emil Korytko (1813-1839) v Ljubljani. Zbornik referatov in razprav št. 2/2019”, red. Bogumila Płachtej, Mateja Faletič, Državni svet Republike Slovenije, 2019, ss. 13-18.
- Kelava, Polona, redaktorka, *Neformalno učenje? Kaj pa je to?* Pedagoški inštitut, 2013.
- Kędzierska, Jadwiga. „Kształcenie”. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. Tadeusz Pilch, t. II, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2003, ss. 858-862.
- Kidrič, France. *Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani. Izbrani spisi. Druga knjiga*. SAZU, 1978, ss. 113-146.
- Koruza, Jože. „Rozka Štefan ob šestdesetem letu”. *Jezik in slovstvo*, nr 19, cz. 1-2, 1973, ss. 58-60.
- Lenard, Leopold. „Nastanek in pomen krakovskih dni”. *Slovenec: političen list za slovenski narod*, nr 39/106, 1911, s. 1.
- Livingstone D.W. *Adults' informal learning. Definitions findings, gaps and future research*. Wall Working Papers, 2001.

³⁰ www.cytatybaza.pl. Dostęp 12.07.2022.

- Lukanc, Maja, i Rolanda Fugger Germadnik. *Ana Celjska. Celjska grofica na poljskem prestolu*. Pokrajinski muzej, 2016.
- Malewski, Mieczysław. „Modele pracy edukacyjnej z ludźmi dorosłymi”. *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 2000, nr 1(9), ss. 47-63.
- Marcinkiewicz, Aleksandra. „Pozaformalne i nieformalne aspekty edukacji akademickiej”. *Ogrody Nauk i Sztuk*, nr 3, 2013, ss. 46-53.
- Michułka, Dorota. „Edukacja nieformalna. Polonista jako lider i animator społeczności lokalnej, czyli nowe wyzwania humanistyki XXI wieku”. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*, t. 79: *Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia II*, 2010, ss. 163-166.
- Muršak, Janko, i Tadej Vidmar, redaktorzy. *Neformalno izobraževanje odraslih. Nova možnost ali zgolj nova obveznost*. Pedagoška fakulteta, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2006.
- Muszyńska, Anna. „»Polskość« w słoweńskich przekładach Rozki Štefan”. *Przekłady Literatur Słowiańskich*, nr 1/1, 2009, ss. 242-261.
- Muszyński, Marcin. „Edukacja i uczenie się – wokół pojęć”. *Rocznik Andragogiczny*, t. 21, 2014, ss. 77-88.
- Okoń, Wincenty. *Nowy słownik pedagogiczny*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2001.
- Ostromęcka-Frączak, Bożena. „Iz našega književnega izročila: poljski izgnanec Emil Korytko in slovenski pesnik Francè Prešeren”. *Celovski zvon: vseslovenska revija za leposlovje, kritiko, kulturna, družbena in verska vprašanja*, nr 4(11), 1986, ss. 30-36.
- Ostromęcka-Frączak, Bożena. „Czterdziestolecie lektoratu języka polskiego na tle kontaktów polsko-słoweńskich”. *Poradnik Językowy*, nr 7, 1988, ss. 518-523.
- Ostromęcka-Frączak, Bożena. „Lektorat języka polskiego w Lublanie i jego współpracownicy”. *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, nr 6, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1996, ss. 93-98.
- Ostromęcka-Frączak, Bożena. „Promocja języka i kultury polskiej w Słowenii. Rys historyczny”. *Promocja języka i kultury polskiej w świecie*, red. Jan Mazur, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1998, ss. 165-173.
- Ostromęcka-Frączak, Bożena. „Tradycja sięgająca XV wieku. Polonistyka na Uniwersytecie w Lublanie, słowenistyka na Uniwersytecie Łódzkim”. *Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego*, nr 1(90), 2005, ss. 5.
- Ostromęcka-Frączak, Bożena. „Nestorka polonistyki słoweńskiej – Rozka Štefan (1913-2011)”. *Poradnik Językowy*, nr 5, 2011, ss. 106-117.
- Pelech, Beata. „Edukacja formalna, pozaformalna i nieformalna w nauczaniu”. *ZCDN Szczecin*, www.docplayer.pl/108851987-Edukacja-formalna-pozaformalna-i-nieformalna-w-nauczaniu-beata-pelech-konsultantka-ds-nauczania-jezykow-obcych-zcdn-szczecin.html. Dostęp 18.08.2022.
- Pretnar, Tone. *Mickiewicz i Prešeren: ze studiów nad polskim i słoweńskim wierszem romantycznym*. 1988. Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, rozprawa doktorska.
- Pretnar, Tone. *Prešeren in Mickiewicz: o slovenskem in poljskem romantičnem verzu*. Tłum. M. Pa- vičić I.–V. poglavje, N. Jež VI.–X. poglavje in uvod. Slovenska matica, 1998.
- Prijatelj, Ivan. „Poezija »Mlade Poljske«”. *Ljubljanski zvon*, nr 43, cz. 1-5, 1923, ss. 16-25, 83-94, 147-157, 210-219, 268-278.
- Sławiński, Stanisław. *Słownik Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji*. Instytut Badań Edukacyjnych, 2017.

- Stanonik, Marija, i Niko Jež. „Nekaj folklornih zapiskov iz zapuščine Emila Korytka v NUK”. *Traditiones*, nr 14, 1985, ss. 109-122.
- Stęchły, Wojciech. *Edukacja formalna wobec edukacji pozaformalnej i uczenia się nieformalnego. Analiza komplementarności instytucjonalnej w kontekście zintegrowanego systemu kwalifikacji*. Instytut Badań Edukacyjnych, 2021.
- Štefan, Rozka. „Mickiewicz in Čop”. *Naša sodobnost*, t. 3, nr 11/12, 1955, ss. 983-992.
- Štefan, Rozka. *Poljska književnost*. DZS, 1960.
- Štefan, Rozka. „Prešeren in Mickiewicz”. *Slavistična revija*, nr 14, cz. 1-4, 1963, ss. 181-189.
- Štefan, Rozka, i Władysław Łaciak. *Učbenik poljskega jezika*, DZS, 1969.
- Štefan, Rozka. „Matija Čop in poljska romantika”. *Čopovi galicijski dopisniki, (Korespondence pomembnih Slovencev, 9)*, red. Rozka Štefan, Niko Jež, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1989, ss. 7-57.
- Štefan, Rozka. „Nov prispevek k duhovni podobi Matije Čopa : v zvezi s poljsko romantiko”. *Delo*, 20. aprila 1989, t. 31, št. 92, 1989, s. 15.
- Tokarz, Bożena. „Wspomnienie o Rozce Štefan (1913–2011)”. *Przekłady Literatur Słowiańskich*, t. 2, nr 1, 2011, ss. 7-12.
- Trempała, Edmund. „Edukacja formalna (szkolna) i edukacja nieformalna (równoległa, nieszkolna, pozaszkolna)”. *Przegląd Pedagogiczny*, nr 1, 2011, ss. 95-104.
- Vidmar, Tadej. „Pomen neformalno pridobljenega znanja od antike do 16. stoletja”. *Neformalno učenje? Kaj pa je to?*, red. Polona Kelava, Pedagoški inštitut, 2013, ss. 17-41.
- Vodnik, France. *Poljsko-slovenski slovar*. DZS, 1977.
- Wacławek, Maria, i Maria Wtorkowska. „Słoweńców spędzanie wolnego czasu – w kręgu badań językowo-kulturowych stereotypów”. *Słowiańszczyzna dawniej i dziś – język, literatura, kultura. Monografia ze studiów slawistycznych III*, red. Agnieszka Kołodziej, Tomasz Piasecki, Pavel Mervart, 2017, ss. 277-290.
- Wilczek, Marcin. „Formalne, pozaformalne i nieformalne aspekty zdobywania wiedzy przez internet – próba modelowego ujęcia”. *Ogrody Nauk i Sztuk*, nr 6, 2016, ss. 289-295.
- Wtorkowska, Maria. „New programs of Slavic studies at the University of Ljubljana in Slovenia”. *Challenges for foreign philologies. Part 1: The Bologna process and new curricula*, red. Agnieszka Będowska-Kopczyk, Ljiljana Šarić, Libor Pavera, ATH Promix, 2011, ss. 83-91.
- Wtorkowska, Maria. „Rozka Štefan (1913–2011) – ambasador literatury polskiej w Słowenii”. *Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język – Literatura – Kultura*, nr 8, 2011, s. 188-192.
- Wtorkowska, Maria. „Polonistyka i nowe programy studiów na slawistyce w Lublanie”. *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu dynamiki zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*, t. 1, red. Jan Mazur, Agata Małycka, Katarzyna Sobstyl, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2013, ss. 75-82.
- Wtorkowska, Maria. „Od lektorata do študijske smeri – ob deseti obletnici ustanovitve bohemistike, polonistike in slovakistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani”. *Jezik in slovstvo*, nr 62, cz. 2-3, 2017, ss. 7-14.
- Wtorkowska, Maria. „Mesto poljščine v slovenski družbi in izobraževanju”. *Poti in stranpoti poučevanja tujih jezikov v Sloveniji*, red. Tatjana Balažic Bulc, Jana Kenda, Meta Lah, Vesna Požgaj Hadži, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019, ss. 199-210.

Wtorkowska, Maria, i Ana Žabkar Šalić. „Rozka Štefan in razvoj polonistike v Ljubljani”. *Sedemdeset let poučevanja poljskega jezika v Ljubljani, posvečeno Nikolaju Ježu*, red. Maria Wtorkowska, Maria Waclawek, Lidija Rezoničnik, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018, ss. 13-23.

Žabkar Šalić Ana. „Niko Jež, prevajalec in posrednik poljske književnosti”. *Sedemdeset let poučevanja poljskega jezika v Ljubljani, posvečeno Nikolaju Ježu*, red. Maria Wtorkowska, Maria Waclawek, Lidija Rezoničnik, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018, ss. 25-35.

(POZA)FORMALNE KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE W ZAKRESIE JĘZYKA POLSKIEGO,
POLSKIEJ LITERATURY I KULTURY NA GRUNCIE SŁOWEŃSKIM

S t r e s z c z e n i e

Artykuł ma charakter przeglądowy. Przedstawiono w nim formy kształcenia języka polskiego, polskiej literatury i kultury występujące w Słowenii, wychodząc od edukacji formalnej do kształcenia pozaformalnego. Zwrócono szczególną uwagę na rolę uczelni wyższej, Uniwersytetu Lublańskiego, w ramach którego działa polonistyka, w popularyzacji polszczyzny i polskiej kultury poza granicami kraju i poza programem studiów polonistycznych. Od roku 2019 Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Lublanie organizuje warsztaty języka polskiego i wiedzy o Polsce dla dzieci i młodzieży mieszkającej (czasowo lub na stałe) na terenie Słowenii. Wykorzystanie potencjału kadry skoncentrowanej wokół formalnych ośrodków edukacji, w naszym przypadku Uniwersytetu Lublańskiego i przeniesienie go na pozaformalne kształcenie językowe daje możliwość młodej słoweńskiej Polonii utrzymania kontaktu z językiem polskim i rodakami na obczyźnie, pogłębiania wiedzy o polszczyźnie i Polsce oraz stawia nowe wyzwania przed nauczycielem akademickim.

Słowa kluczowe: kształcenie (poza)formalne; język polski za granicą; warsztaty językowe; Słowenia; polonistyka za granicą

(NON-)FORMAL LANGUAGE EDUCATION REGARDING POLISH LANGUAGE,
LITERATURE AND CULTURE IN SLOVENIA

S u m m a r y

This study is a review article. It presents the forms of teaching Polish language, literature and culture that currently exist in Slovenia, from formal education to non-formal education. Particular attention is paid to the role of the university, namely, the University of Ljubljana, within which Polish studies operate, in popularising the Polish language and culture outside the country and outside the program of Polish studies. Since 2019, the Embassy of the Republic of Poland in Ljubljana has been organising workshops on the Polish language and knowledge about Poland for children and young people living (temporarily or permanently) in Slovenia. Using the potential of the staff concentrated around formal education centres, in our case the University of Ljubljana, and transferring it to non-formal language education, this gives young Poles living abroad the opportunity to maintain contact with Polish and with fellow countrymen abroad, and deepen their knowledge about Polish and Poland, while posing new challenges for the academic teacher.

Keywords: non-formal education; Polish language abroad; language workshops; Slovenia; Polish studies abroad